



Luciano Pavarotti a *Bohém-élet* Rodolfjának szerepében

Pavarotti, a király

Luciano Pavarotti emberek millióinak példaképe volt, úgy, mint Enrico Caruso. Az olasz őstehetségnek sokat köszönhet az operatörténet. Akkor lépett színre, amikor az opera válságban volt, de az ő joviális, sugárzó egyéniségével eredményesen népszerűsítette a műfajt. A „magas C királya” jelzőt pályájának kezdetén kapta meg a közönségtől, amikor Donizetti *Az ezred lányából* az ominózus tenoráriát a kilenc magas C-vel előásta a feledés homályából. A három tenor produkcióban Domingóval és Carreras-szal már stadionokat tudott megtölteni. „Cirkuszt, kenyeret” mondhatnánk, de igazságtalanok lennénk velük szemben, hiszen rajtuk kívül e szuperprodukciók nyertese az opera volt.

Kívülről nézve Pavarotti az élet napos oldalán sütkezett, közelről szemlélve minden sikeréért keményen meg kellett harcolnia.

Pavarotti Modenában született, édesapja pék volt. Az ifjú egyszerű, de szeretetben gazdag családi környezetben cseperedett fel, a gyerekkori emlékek egész életére elkísérték.

Családja iránti szeretetének egy alkalommal a Metropolitan Operában is tanújelét adta. 1981. január 5-én egy televízió-közvetítésre elhozta

66 éves édesapját, Fernando Pavarottit. Miután az énekes elénekelt az utolsó számot, csendet kért, s színpadra hívta az öreget. Meleg szavakkal emlékezett meg a családfőről, akitől szép hangját, szorgalmát örökölte: „Ő az igazi tenor, én pedig szerény követője!” – nyilatkozta. Ezt követően duettben énekelték el Césár Franck népszerű művét, a *Panis Angelicus*-t, méltósággal és gyönyörűen. A közönség sűrűn törölgette a szemét, állva ünnepelte a megható papát. Az öregnek tényleg nagyon hasonlított a hangja világhírű fiáéra.

Maria Callas általában Di Stefanóval lépett fel, Renata Tebaldi Mario Del Monacót tekintette partnerének. Utánuk a vezető szoprán stafétabotját Mirella Freni vette át, aki mellé már egy új tenorklasszis kellett. Mint máshol említettük, Freni és Pavarotti is Modenában született, így ideális párost alkothattak. Az olasz tenorra más is szemet vetett, Joan Sutherland – jó honleány módjára – Ausztráliában turnézott vele. Ezt javarészt a presztízs vezérelte, mivel a Sydney operát kívülről a világ leg-szebb színházai között tartják számon, de a sztároknak kissé messze volt, a JET-korszakban is egy nap járőrdre esett. A féléves „vakáció” jót tett Pavarottinak, rengeteget tanult az ausztrál szoprántól. Ráfért a foglalkozás, a színházi legenda szerint igencsak hadilábon állt a kottával, ezt Renata Scotto az emlékirataiban is megerősítette.

Pavarotti 1968-ban, természetesen Frenivel az oldalán debütált a *Bohéméletben*, hamar meghódította Amerikát. A jenkik a 32 fogával mosolygó énekest, az olaszok ragyogó honfitársukat, mások a médiasztárt látták benne. Valóban, ha kinyitottunk egy magazint vagy bekapcsoltuk a tévét, mindenhol ő tekintett ránk. Nemcsak a cikkekben, hanem a reklámokban is szerepelt: hol órát, hol whiskyt népszerűsített. Gázsija az egékbe szökött, s ő csak fokozta a tempót. Egy komikus szarkasztikus humorral meg is jegyezte: „Na, mikor nem láttad Pavarottit?”

Az olasz sztárt is az irodámban ismertem meg személyesen. A kávé illata vonzotta be, s hamar odaszokott. Néha, amikor nem volt színen, és a

büfébe lusta volt lemenni, hozzám kopogott be, s lehörpintett egy mokkát. Az amerikai „vizes kávélottyót” nem szívlelte. Sokat megivott, de mint Freni, ő is egy kilós olasz kávécsodával kedveskedett időszakonként. Jobb időben több tucat kávésdoboz sorakozott a polcon, s egyre több vendég szorongott a szűk helyiségben. Mindig Maestrónak hívtam, ő Giuseppének szólított. Hamar megtanult angolul, s érdeklődési köre végtelennek tűnt. Nagyon szerette a gyerekeket. Egyszer tanúja voltam, amikor a *Szerelmi bájjal* főpróbáján megjelent egy anyuka a három év körüli kislányával. A gyermek nagy hisztit csapott, és nem akart bemenni a nézőtérre. Az előadás elkezdődött, s a kicsit egy jegyszédőre bízta, amikor megint eltörött a mécses. Az arra járó Pavarotti megvigasztalta a csöppséget, majd nyakában vitte be a nézőtérre, s tette anyja ölébe. Néha megjelent a gyermekelőadások szünetében, a kicsik odaszaladtak hozzá autogramért, ő meg szorgalmasan írt. Nyirkos őszi esteiken egészségére panaszkodott, a nagy test egyenlőtlen terhet rakott hátgerincére, s gyakran szenvedett hát- és derékfájásban. A kór a mozgásán is meglátszott, a korábbi filmekben még fűgén rója a távolságot, a pályája vége felé már kicentizte helyzetváltoztatását. 1998-ban az utolsó *Szerelmi bájjal* Nemorinójaként már a közönség is vele izgult, árnyéka volt önmagának. A hangja sem csengett már a régi módon. Már nyugdíjban voltam, amikor 2004-ben – az utolsó szereplése, a *Tosca* főpróbájának idején – mentem végig a folyosón. Kívülről hallottam a Képáriát, de amikor kollégám beljebb invitált, már nem éltem a lehetőséggel, az énekes régi hangját akartam az emlékezetemben megőrizni.

Mikor már nagyon beteg volt, pályatársát Salvatore Licitrát ajánlotta utódjául, aki 2002-ben helyette ugrott be Cavaradossiként. A fiatal tenor előtt szép jövő állt, de sajnos egy motorbaleset során életét veszítette.

Pavarottit a művészvilág befogadta, a kritikusok sem igazán támadták, pedig lett volna néha rá okuk. Lírai tenorként indult, később spinto szerepeket vállalt, de a drámai tenoralakítások már nem voltak neki valók. Sajnos hamar, túl hamar váltott. Ennek ismerjük az okát: a színpad királyai

a drámai tenorok, mindenki e babérokra vágjuk. Az okosabbak felmérték kvalitásukat, s erre építették jövőjüket. Jó példa erre, Nicolai Gedda, aki lírai tenorként írta be magát az opera történetébe, s az olasz művésznek, Cesare Vallettinek sem voltak drámai-tenor ambíciói. A francia-kanadai Leopold Simoneau is csak a neki való szerepekben kamatoztatta tudását.

Pavarotti 1981-ben San Franciscóban Radames jelmezében lépett színpadra. A hadvezér egy erőteljes szerep, Pavarottinak a hangí magasságai megvoltak hozzá, a halvány középhangjait azonban erőltetéssel pótolta. Másik példa erre a Kiri Te Kanawával, Solti György vezényletével felvett *Otello* előadás. A hanganyagot 1991-ben a Carnegie Hallban rögzített négy előadásból vágták össze. Minden bizonnyal sokat szenvedhetett a zenei rendező, mikor a végső változatra rábólintottak. Nem kellett volna piacra dojni, a lemez elképesztően gyenge. Pavarotti színpadi szuggesztív szerepformálása a fekete korongon sajnos nem érződik. Mint említettem östehetségnek indult, s tanulmányai talán nem voltak elég alaposak. Más pályatársa, – mint például Giovanni Martinelli – fél évszázadig megállták helyüket a rivaldafényben. Egykori tanárom még 82 éves korában a *Turandot* Császárárt alakította, sikerrel.

A menedzser meghatározó szerepet játszik a művészek életében. Sokan emlegették példaként Louis Armstrong ügynökét, akivel egy életen át dolgozott. Az üzleti kapcsolat barátsággá alakult, egy kézfogással pecsételték meg közös döntéseiket.

Pavarottinak nem volt ilyen szerencséje; karrierjét menedzserével Herbert Breslinnel formálták. A választás nem tűnt számomra ideálisnak, kapcsolatuk hullámzó volt. Nem kétséges, az impresszárió nagyon sokat tett, hogy védenca a csillagokba emelkedjen, de ennek Pavarotti később fizette meg az árát, anyagiakban, lelkiekben egyaránt. Breslin diabolikus figura volt, a színházban nem kedvelték, inkább gyűlölték. Rámenőssége már az arcátlanság határát súrolta, a pénz volt mindene. Mivel az ügynökök jutaléka 10-15 %, így Pavarottin a 36 év alatt horribilis összeget

keresett. Hatalmát szerette villogtatni, aki ellenállt, azt eltaposta. Állandó helye volt azokon az előadásokon, ahol Pavarotti fellépett, gyakran elkésett, s a felvonás közben csörtetett volna be a nézőterre. Messziről láttam, hogy a fiatal jegyszédőnek egy tízdollárost csúsztat be a zsebébe, s mikor a biztonságiakat hívtam, neki állt feljebb. „Tudja, én ki vagyok?” – kérdezte flegmán, „Tudom, sajnos” – válaszoltam és sarkon fordultam. A hírek szerint a kritikusokat is megkörnyékezte: szép szóval, fenyegetéssel. A „Három tenor” világhírű mutatványon újabb tízmilliókat tehetett zsebre. A stadionkoncerteken ügyfele nem a szokásos Metropolitan gázsit, 10-15 ezer dollárt keresett, hanem ennek hússzorosát. A tekintélyes summa jutaléka is vagyon volt.

Nem bízott semmit a véletlenre: mindent aláíratott ügyfelével, még a repülőterei taxiszámlákkal is szőrözött. Érdeke a minél több botrány volt, ilyenkor a lankadó érdeklődést lehetett újraéleszteni, melynek eredménye az újságcikkek özönében és a reklámbevételekben jelent meg. A skandalum-megtervezésének Amerikában nagy hagyományai vannak; a színházi legenda szerint Caruso is jól előkészített forgatókönyv szerint molesztált egy hölgyet a Central Parkban. Ráadásul „véletlenül” az újságírók is jelen voltak az esetenél, így másnap a lapoknak volt miről beszámolniuk a botránykrónikában.

Breslinnek nem kellett nagyon jártatni az eszét, ha botránytémát keresett. Pavarotti nagytermészetű emberként szerette a nőket. A szebbnél szebb ladyból bőven volt választék, hiszen a sztárt mindig népes rajongótábor kísérte, s ez legyezte a hiúságát. A válása újabb tápanyagot adott a zsurnalisztáknak, a szakítás emocionális és anyagi oldalával is bő terjedelemben foglalkoztak a magazinok.

Pénzügyei újabb témát jelentettek. Külföldi énekesként két helyen kellett adóznia; részben Amerikában, részben otthon, Itáliában. Pénzét New Yorkban egy befektetőre bízta, aki más énekesek, – mint például Kónya Sándor és Franco Corelli – megtakarításait is kezelte. A „szakértő” vagy